

ارزیابی کیفیت زندگی شهری در شهرهای جدید (نمونه موردی: شهر جدید پرند)

دکتر علی شماعی^{۱*}، امین شهسوار^۲

^۱ دانشیار گروه برنامه‌ریزی شهری دانشگاه خوارزمی تهران

^۲ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه خوارزمی تهران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۹/۱۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۸/۵

چکیده

کیفیت زندگی یکی از مفاهیمی است که امروزه در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری جایگاه ویژه‌ای دارد. هدف اصلی تمام برنامه‌ریزی‌ها ارتقای کیفیت زندگی است که توسط برنامه‌ریزان و مدیران شهری پیگیری می‌شود. عوامل گوناگونی از جمله مدیریت کارآمد، منابع درآمدی پایدار، برنامه‌ریزی‌های منسجم مراکز خدمات شهری و زیرساخت‌های شهری، ایجاد فرصت‌های شغلی، کاهش نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی محله‌های شهری و غیره در ارتقای کیفیت زندگی شهری تأثیرگذارند. هدف اصلی این پژوهش، بررسی شاخص‌های مرتبط با کیفیت زندگی از دید شهروندان شهر جدید پرند با توجه به ویژگی‌های کالبدی، محیطی، اجتماعی و اقتصادی است. الگوی حاکم بر تحقیق به‌لحاظ هدف، شناختی؛ از نظر روش توصیفی - تحلیلی و مبتنی بر استفاده از پرسشنامه؛ از نظر زمان، مقطعی؛ و به‌لحاظ نوع داده کمی - کیفی است. تعداد جامعه آماری ۳۸۲ نفر است و به منظور تحلیل متغیرهای مورد مطالعه، از نرم‌افزار SPSS و روش‌های آماری آزمون تی‌تست تک‌نمونه‌ای، تکنیک Synectics و آزمون Anova استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که وضعیت کیفیت زندگی در منطقه مورد مطالعه در زمینه‌های زیرساخت‌های شهری، درآمد پایدار شهری و توسعه اجتماعی - فرهنگی از نظر شهروندان مطلوب نیست و تنها ویژگی‌های کالبدی در قلمروی مکانی تحقیق، در حد مطلوب (با میانگین ۳) ارزیابی شده است.

کلید واژه‌ها: ارزیابی، کیفیت زندگی، شهر جدید پرند، تکنیک سینکتیکس، آزمون آنووا

مقدمه

شهر به‌عنوان بستر تمدن ساز بشر، نقش اساسی در ایجاد احساس رضایتمندی شهروندان داشته و در واقع شکل‌دهنده سبک زندگی و تعیین‌کننده کیفیت زندگی آن‌ها است. محیط طبیعی، کالبدی، اجتماعی، اقتصادی شهر به‌صورت مجموعه‌ای بهم‌پیوسته نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی شهری دارند. امروزه بحث کیفیت زندگی به‌طور گسترده در ادبیات برنامه‌ریزی شهری مطرح شده است.

کیفیت زندگی مفهوم گسترده‌ای است که مفاهیمی همچون کیفیت محیط شامل محیط طبیعی و محیط انسان‌ساز را دربر می‌گیرد (MacCara et al., 2006). توجه به کیفیت زندگی در جغرافیا نیز توسط جغرافی دانانی نظیر اسمیت و هاروی وارد این علم گردید (جاجرمی و کلت، ۱۳۸۵: ۵). تعریف جغرافیایی کیفیت زندگی شامل مفهوم رفاه فردی و اجتماعی است، اما تمرکز بیشتر در مکان‌های زندگی افراد است. همچنین تعریف جغرافیایی شامل مجموعه اوضاع عینی و ذهنی از شرایط محیط‌زیستی - اجتماعی و اقتصادی را در یک محیط یا مکان جغرافیایی است. مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به ارزیابی سیاست‌ها، رتبه‌بندی مکان‌ها، تدوین استراتژی‌های مدیریت و برنامه‌ریزی شهری کمک کرده و درک و اولویت بندی مسایل اجتماع برای برنامه‌ریزان و مدیران شهری به منظور ارتقای کیفیت زندگی شهروندان را تسهیل سازد. همچنین یافته‌های کیفیت زندگی می‌تواند برای بازشناسی استراتژی‌های توسعه و طراحی برنامه‌ریزی آینده استفاده شود (Lee et al., 2008: 400). علاوه بر این، مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به شناسایی نواحی مسأله‌دار، علل نارضایتی مردم، اولویت‌های شهروندان در زندگی، تأثیر عوامل فرهنگی و اجتماعی بر کیفیت زندگی و پیش و ارزیابی کارایی سیاست‌ها و استراتژی‌ها در زمینه کیفیت زندگی کمک کند (Apparicio et al., 2008: 357).

یکی از مهمترین وظایف طرح‌های تفصیلی ارتقاء کیفیت سکونت و تامین خدمات مورد نیاز ساکنین در سطوح مختلف محله، ناحیه و منطقه‌ی شهری است. بر خلاف تعریف عینی از توانایی زندگی شهری، کیفیت محیط‌زیست شهری یک وابستگی نه به نسبت مطلق و در معنای دقیق وابسته در مکان، زمان و هدف در سیستم مورد ارزیابی است. این دیدگاه ادعا می‌کند که کیفیت یک ویژگی ذاتی در محیط‌زیست نیست، اما تابع مربوط به رفتار متقابل ویژگی‌های زیست‌محیطی و ویژگی‌های فرد است. این یک اصل بدیهی است که به‌منظور دستیابی و درک درست از کیفیت محیط‌زیست شهری لازم به استفاده از ارزیابی‌های عینی و ذهنی است. به عبارت دیگر ما باید در ارزیابی کیفیت زندگی شهری هر دو مورد زمین و شهر و خواسته‌های مردم را در نظر بگیریم. (Pacione., 2005: 20).

در چند دهه اخیر شهرها، با رشد سریع جمعیت و مهاجرت با معضلاتی نظیر تراکم بیش از حد جمعیت، آلودگی‌های زیست‌محیطی، فشار بر منابع طبیعی، رشد نامتوازن و غیراصولی شهرها، ضعف منابع درآمدی، فقدان وسایل حمل و نقل عمومی مناسب، نبود فرصت‌ها و موقعیت‌های شغلی مناسب و مراکز درمانی، آسیب‌های ناشی از نابرابری‌های اجتماعی مواجه می‌باشند. در دهه‌های اخیر، هم‌زمان با فراگیر شدن مشکلات بی‌شمار در شهرها به‌ویژه کلان‌شهرها مفهوم کیفیت محیط شهری و کیفیت زندگی شهری در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی مطرح شده است. کیفیت زندگی را می‌توان یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های برنامه‌ریزان شهری در چند دهه اخیر دانست (Van Kamp et al., 2003: 85).

شهرهای جدید در ایران با هدف پاسخ به مشکلات و کاستی‌های موجود در شهرهای بزرگ احداث شده‌اند تا شرایط بهتری برای ساکنان خود فراهم نمایند. با این حال در شهرهای بزرگ شکل گرفته در ایران، می‌توان شاهد مشکلاتی بود که باعث نارضایتی ساکنان از شرایط زندگی در این شهرها شده است. با توجه به اینکه یکی از اصول اساسی و بنیان‌گذار در شهرهای جدید، توسعه و ارتقای کیفیت زندگی به قشرهای گوناگون جامعه است و از این رو رفاه اجتماعی یکی از نیازهای اساسی هر فرد است لذا از اینجا می‌توان دریافت که برنامه‌ریزی برای ارتقای

کیفیت زندگی شهروندان تا چه اندازه می‌تواند نقشی بسیار مهمی در افزایش و یا کاهش رفاه و آسایش شهروندان و در نتیجه ارتقای کیفیت زندگی آنان در پی داشته باشد.

شهر پرنده که با هدف اسکان بخشی از سرریز جمعیتی مجموعه شهری تهران و نیز اسکان کارکنان فرودگاه بین‌المللی امام ایجاد گردیده است، به دلیل جایگاه و موقعیت خاص آن از اهمیت و نقش پذیری قابل توجهی در طرح‌ها و برنامه‌های واگذاری مسکن در قالب سیاست‌های دولت برخوردار شده است. اما عدم توجه به معیارهای کیفیت زندگی در برنامه‌ریزی شهر جدید پرنده موجب ناتوانی این شهر از دستیابی به اهدافی شده است که برای آن به وجود آمده است. براساس مطالعات میدانی می‌توان گفت که دسترسی و حمل و نقل درون‌شهری نامناسب، یکی از دلایل اصلی عدم استقبال مردم برای سکونت در شهر جدید پرنده است. به‌علاوه، نبود سرانه‌های چشمگیر رفاهی، آموزشی، فرهنگی و درمانی هم جزیی از مسایل مشهود در این شهر است. از این رو با استفاده از ارزیابی کیفیت زندگی شهری به عنوان بخشی از نظام برنامه‌ریزی شهری در شهر جدید پرنده و بررسی همخوانی آن با شاخص‌های کیفیت زندگی به عنوان رویکردی که بیان‌کننده میزان بهره‌مندی افراد از امکانات مهیا شده برای زندگی است، می‌توان به برنامه‌ریزی شهری هدف‌مندی بر پایه نتایج حاصل از این ناهمخوانی و همچنین در راستای ارتقای کیفیت زندگی دست یافت.

پژوهش موردنظر بر آن است تا ضمن دستیابی به اهداف (۱) شناخت عوامل موثر بر کیفیت زندگی شهری (۲) تعیین شاخص و معیارهای کیفیت زندگی شهری در شهر جدید پرنده و (۳) شناخت معیارهای کالبدی، محیطی، اجتماعی و اقتصادی در بافت شهری شهر جدید پرنده از منظر کیفیت زندگی؛ به سوالات زیر پاسخ گوید:

- ۱- از دید ساکنین، وضعیت کالبدی کیفیت زندگی و رضایتمندی از شرایط موجود در چه سطحی قرار دارد؟
- ۲- از دید ساکنین، وضعیت محتوایی کیفیت زندگی و رضایتمندی از شرایط موجود در چه سطحی قرار دارد؟
- ۳- از دید ساکنین، وضعیت کارکردی کیفیت زندگی و رضایتمندی از شرایط موجود در چه سطحی قرار دارد؟

پیشینه پژوهش

در اولین کنفرانس ادبیات سازمان ملل در سال ۱۹۷۶ مفهوم کیفیت محیط شهری برای اولین بار در یک مجمع رسمی بین‌المللی مطرح شد. در این کنفرانس کیفیت محیط را با برآورد نمودن نیازهای اساسی انسان و عدالت اجتماعی مترادف دانستند که این نیازها عبارتند از غذا، مسکن، شغل، بهداشت، آزادی، شرافت، امکان پیشرفت فردی و توزیع عادلانه درآمدهای توسعه.

در سال ۱۹۸۳ در امریکا تحقیقات گسترده‌ای به منظور دستیابی به شاخص‌هایی برای ارتقای کیفیت محیط مسکونی از طریق سیاست‌گذاری‌های دولتی صورت گرفت. دو شهر جکسون ویل^۱ در ایالت فلوریدا و پاسادنا در ایالت کالیفرنیا نمونه‌ای از این شهرها در امریکا هستند. در هر کدام از این شهرها شاخص‌هایی که اغلب آن‌ها از طریق فاکتورهای کمی یا اهداف عددی قابل ارزیابی هستند؛ برای سنجش کیفیت محیط انتخاب شده و این

^۱ Jackson Ville

شاخص‌های منتخب هر ساله مورد ارزیابی قرار می‌گیرند تا میزان بهبود، افول یا عدم تغییر در این شاخص‌ها از طریق سیاست‌گذاری‌های دولتی مشخص شود.

یونگ (۲۰۰۸)، به بررسی و اندازه‌گیری کیفیت زندگی از بعد ذهنی در تایپه پرداخته. نتایج تحقیقات وی نشان می‌دهد که امنیت شخصی و خدمات عمومی نقش مهمی در کیفیت زندگی شهروندی تایپه دارد. مصطفی (۲۰۱۲)، در پژوهشی تحت عنوان «شاخص‌های کیفیت زندگی در ارزش مناطق شهری کاسر النيل در مصر» به این نتیجه می‌رسد که در شناخت بهتر مناطق باید شاخص‌های کیفیت زندگی را به صورت کمی و کیفی سنجید.

رابرت مارانز (۲۰۱۲)، در مقاله‌ای به تشریح تعدادی از مدل‌های مفهومی مورد استفاده برای بررسی ارتباط بین شرایط عینی شهری و کیفیت زندگی پرداخته است و در نهایت به بررسی روند سیاست‌های مرتبط با محیط‌زیست و پژوهش‌های رفتاری در زمینه مطالعات کیفیت زندگی شهری می‌پردازد.

سابقه مطالعات کیفیت زندگی شهری در ایران به دهه اخیر بر می‌گردد. تعدادی از محققان کشور با اشارات مختصری، حال در لابه تحقیقات مرتبط و یا به طور ویژه این موضوع را مورد توجه قرار داده‌اند؛ و از مطالعات مشابه داخلی می‌توان به مطالعات بحرینی و طیبیان ۱۳۷۵، سیروس صبری ۱۳۷۸، پاکزاد ۱۳۸۱، بهرامی نژاد ۱۳۸۲، عباس زادگان و رضوی ۱۳۸۵، محبتی رفیعیان ۱۳۹۰ و... غیره اشاره کرد.

در سال ۱۳۸۴ افشین کوکی در رساله کارشناسی ارشد در دانشگاه تربیت مدرس تهران با عنوان «برنامه‌ریزی به منظور ارتقاء کیفیت زندگی شهری در مرکز شهر مورد مطالعه پهنه مرکزی شهر خرم‌آباد» را مورد بررسی و تحلیل قرار داده است و از نتایج آن می‌توان گفت که پهنه مرکزی خرم‌آباد به دلیل مهاجر بودن جمعیت و اشتغال آن‌ها در مشاغل کاذب و کمبود تاسیس‌ها و تجهیزات و امکانات شهری و بالا بودن تراکم جمعیتی و فعالیتی و فرسوده بودن این بافت موجب شده است که کیفیت زندگی در پهنه مرکزی شهر خرم‌آباد در سطح پایینی باشد.

در سال ۱۳۸۸ جمشید مولوی در پایان نامه کارشناسی ارشد در دانشگاه تربیت مدرس تهران با عنوان «سنجش کیفیت محیط شهری در شهرهای جدید مطالعه موردی شهر جدید هشتگرد» کیفیت محیط شهری را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل کرده است و از نتایج آن می‌توان گفت که میزان رضایت ساکنین از کیفیت محیط شهری شهر جدید هشتگرد در سطح پایین قرار دارد.

عباس احمد آخوندی و همکاران (۱۳۹۳)، در پژوهشی با نام سنجش کیفیت زندگی شهری در کلانشهر تهران عوامل اصلی موثر بر کیفیت زندگی در کلانشهر تهران را نوزده عامل اصلی (کیفیت عملکرد نمایندگان مردم و نهادهای اداری، وضعیت آزادی اجتماعی، وضعیت مسکن، وضعیت اقتصادی و اشتغال، دسترسی به کاربری‌های تفریحی و ورزشی محله، وضعیت تاسیسات شهری، وضعیت بهداشت و درمان، کیفیت زندگی خانوادگی، وضعیت امنیت، دسترسی به کاربری‌های تجاری و فرهنگی، کیفیت شبکه معابر، وضعیت حمل و نقل عمومی، وضعیت پاکیزگی محیط، وضعیت آموزش، آلاینده‌های زیست محیطی، کیفیت خدمات مبادله‌ای، وضعیت تعلق خاطر، هزینه مسکن و وضعیت ایمنی) تشکیل می‌دهند.

سمندری و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهشی با نام تاثیر سرمایه‌های اجتماعی بر کیفیت زندگی در محله‌های مسکونی متراکم (مورد مطالعه: منطقه ۱۱ شهر تهران) به این نتیجه رسیده است که سرمایه‌های اجتماعی و ابعاد آن اعم از اعتماد اجتماعی، همکاری‌های اجتماعی و انسجام اجتماعی بر کیفیت زندگی در محله‌های مسکونی متراکم منطقه ۱۱ شهر تهران تاثیر دارد.

روش‌شناسی تحقیق

به منظور ارزیابی کیفیت زندگی از روش‌های متعددی استفاده می‌شود که براساس هدف مطالعه و سطح تخصص و شیوه تحلیل متفاوت است. در این تحقیق شاخص‌های مختلف بررسی شد که این شاخص در ۳ گروه دسته بندی شدند. برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری کوکران استفاده شده است و به منظور آزمون فرضیه‌های انتخاب شده، پرسشنامه‌ای با توجه به معیارهای انتخاب شده، از کسانی که به عنوان جامعه آماری انتخاب شده‌اند، تکمیل شد و در نهایت اطلاعات استخراج شده از پرسشنامه‌های مورد نظر، با استفاده از روش‌های تحلیل سلسله مراتبی رگرسیون چند متغیره (hierarchical multiple regression analysis) و روش سینکتیکس و همچنین آزمون آنووا و با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS مورد بررسی قرار گرفت. بر این اساس، نتایج حاصله، میزان مطابقت کیفیت زندگی شهری محدوده را با معیارهای مورد نظر و عوامل موثر کیفیت زندگی شهری نشان می‌دهد. تحلیل رگرسیون چندگانه یک تکنیک آماری برای تحلیل رابطه بین یک متغیر وابسته (شاخص‌های سطح بالاتر) و دو یا چند متغیر مستقل است (ویژگی‌های سطح پایین‌تر). تحلیل رگرسیون چند گانه برای پیش‌بینی مورد استفاده قرار می‌گیرد. معمولاً این روش برای سنجش رابطه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته به کار می‌رود و اثرات مجموعه‌های از متغیرهای مستقل را بر روی متغیر وابسته می‌سنجد. همچنین این روش برای سنجش وزن‌های رگرسیون استاندارد شده (Standardized regression weights) (β_s) به کار می‌رود. یعنی وقتی که ضریب بتا برای مشخص کردن اهمیت نسبی شاخص‌های سطح پایین‌تر بکار می‌رود، سنجش وزن‌ها بسیار حائز اهمیت است. (Van poll, 1997: 38)

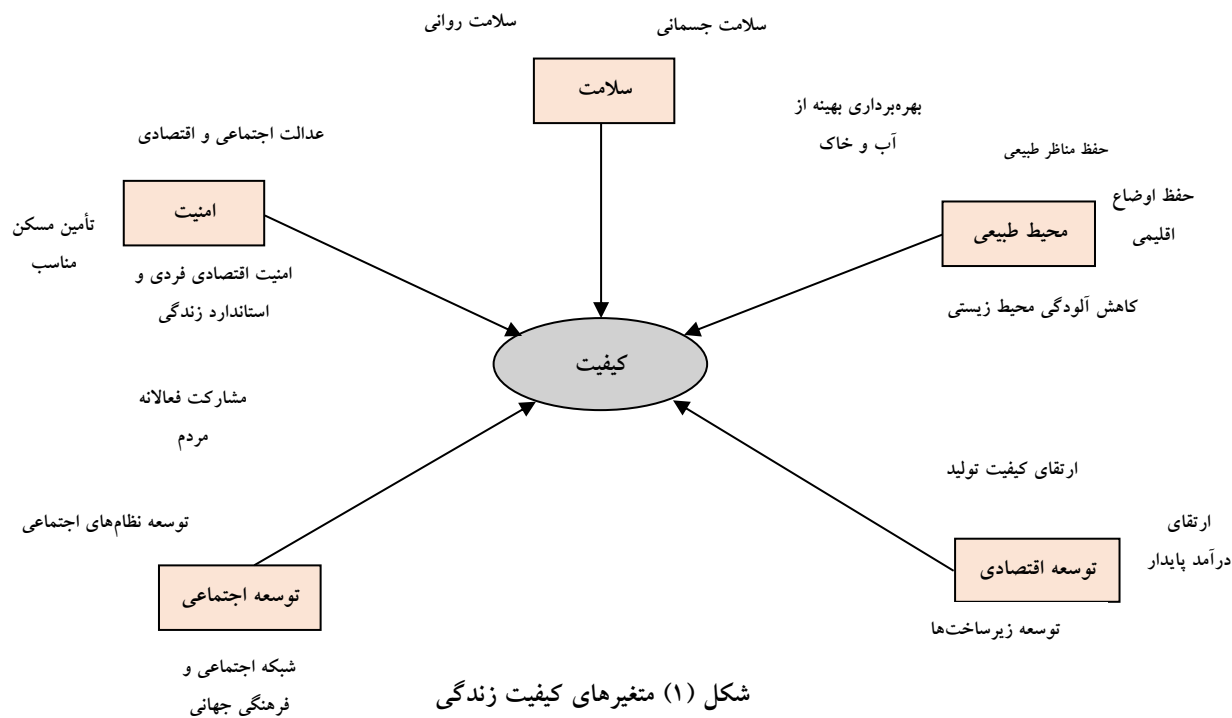
ادبیات پژوهش

کیفیت زندگی: کاربرد مفهوم کیفیت زندگی^۱ در واقع کنشی است علیه توسعه یک بعدی اقتصادی در سطح ملی و توسعه صرفاً کالبدی در مقیاس شهری و تلاشی است در جهت دستیابی به معیارهای کیفی در عرصه برنامه‌ریزی. مفاهیمی همچون کیفیت زندگی و کیفیت محیط شهری هنوز به طور واضح تعریف نشده‌اند و علوم مختلف با توجه به قلمرو مطالعه و نوع کاربرد آن تعریف‌های متفاوتی از آن دارند.

کیفیت زندگی به‌عنوان رویکردی جدید در برنامه‌ریزی شهری، به مسائل و نیازهای شهری که به‌موجب آن راهکارهایی برای خلق تحولات مثبت در محیط زندگی شهری منجر می‌گردد، می‌پردازد. پارکر معتقد است که برنامه‌ریزی شهری باید به نیازهای عینی شامل: فضای کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی و نیازهای ذهنی

^۱ Quality of life

شامل: روحی و روانی همچون شادمانی، امنیت، کاهش ترس و افسردگی، درک فرد از زندگی و غیره است. (Parker, 2005:2238)
در شکل شماره (۱) مهمترین متغیرهای تشکیل دهنده کیفیت زندگی مشخص شده است.

شکل (۱) متغیرهای کیفیت زندگی
(ماخذ - نگارندگان)

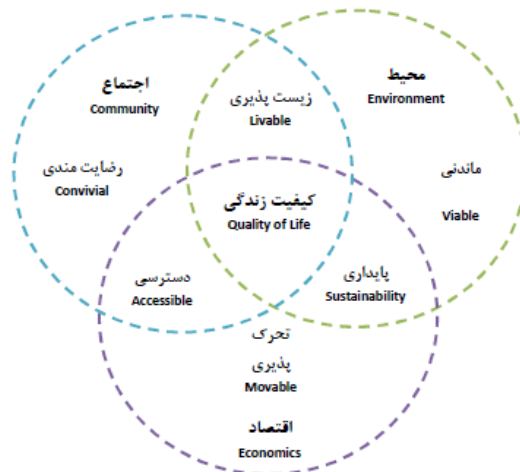
معنای اصطلاح کیفیت زندگی هنگامی که به صورت گوناگون به کار می‌رود تفاوت بسیاری با هم دارند اما، در مجموع، جهت اشاره به شرایط محیطی که مردم در آن زندگی می‌کنند (برای مثال، آلودگی آب و هوا، مسکن فقرا)، و به برخی از مشخصه‌های مردم (همچون سلامت یا دستیابی به امکانات آموزشی) به کار می‌رود. به منظور تعریف کیفیت زندگی محققان زیادی در تلاش به تعریف آن بوده‌اند، که در جدول (۱) آورده شده است (Van kamp and et al., 2003: 6-7).

جدول (۱) مفهوم کیفیت زندگی از دیدگاه محققان مختلف

تعریف	سال	محقق
کیفیت زندگی به درجه‌ای از بالا بودن خصوصیات زندگی یا رضایت از آن اشاره دارد. وضعیت وجودی فرد، رفاه، رضایت از زندگی از یک سو به وسیله واقعیت‌های بیرونی و عوامل زندگی فردی و از سوی دیگر توسط ادراک درونی و ارزیابی که شخص از واقعیت‌ها و عوامل زندگی و فردی خودش دارد، تعیین می‌شود.	۱۹۸۰	Szalai
ادراک فردی از جایگاهش در زندگی در بستر سیستم‌های فرهنگی و ارزشی که فرد در آن زندگی می‌کند و در ارتباط با اهداف، انتظارات، استانداردها و علایق فردی.	۱۹۹۳	WHO-QOL Group (مجمع کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی)
میزان لذتی که شخص از امکانات مهم زندگی می‌برد.	۱۹۹۶	Raphael et al
امید به زندگی رضایت بخش = ایجاد میزانی از امید به زندگی (در طول سال) و میانگینی از "شادکامی"	۱۹۹۶	Veenhoven

رضایت از زندگی	۱۹۹۷	Diener and Sub
زندگی خوب ترکیبی از لذت بردن: وضعیت روحی مثبت، رضایت مندی: ارزیابی میزان موفقیت درک برنامه زندگی یا ادراک فردی از زندگی خوب و برتری است	۱۹۹۷	Musschenga
"زندگی خوب" ترکیبی است از: زندگی خوب پر از شادکامی (رضایت از زندگی) زندگی خوب منطقی (نگرانی متقابل افراد نسبت به یکدیگر، درک متقابل دیگران) زندگی خوب انسانی (درک قابلیت‌های انسان، ارزش واقعی شخص، استقلال فردی) زندگی خوب اصولی (طبق آنچه که صحیح است: منطبق با اصول اخلاقی، الزامات مذهبی)	۱۹۹۷	Cheung
کیفیت زندگی لوازم مادی و معنوی واقعی زندگی است و درک آن به وسیله خصیصه‌هایی همچون سلامت، محیط زندگی و برابری قانونی، کار، خانواده و غیره مشخص می‌گردد.	۲۰۰۲	RIVM ^۱

برای تبیین مفهوم کیفیت زندگی مدلی توسط شفر و همکارانش در سال ۲۰۰۰ م ارائه گردید. در این مدل بر سه قلمرو اجتماع، محیط و اقتصاد تأکید شده است. مزیت این مدل این است که تقابل بین قلمروها صریحاً معین گردیده و تصویری از مفاهیم زیست‌پذیری، کیفیت زندگی و و پایداری در ارتباط متقابل با هم بیان گردیده است.

شکل (۲) مدل مفهومی عوامل سهیم در کیفیت زندگی از دیدگاه اکولوژی انسانی

(Source - Van Kamp et al, 2003: 11)

شاخص‌های کیفیت زندگی شهری: شکی نیست که تدوین معیارها و شاخص‌های کیفیت زندگی شهری به منظور مدل سازی اولویت‌ها، انتظارات و نیازهای واقعی شهروندان در هر مقیاس مطالعه ضروری است؛ اما این محاسبه باید توسط هر دو دسته شاخص‌های عینی و ذهنی انجام پذیرد. شاخص‌های عینی در واحدهای همسایگی و سطوح شهری و کشوری کاربرد دارد.

کیفیت زندگی شهری معمولاً هم توسط شاخص‌های ذهنی و با استفاده از پیمایش‌هایی برای جمع‌آوری ادراکات ذهنی و میزان رضایت شهروندان از زندگی شهری ارزیابی می‌شود و هم توسط شاخص‌های عینی و با استفاده از

^۱ National Institute for Public Health and the Environment

داده‌های ثانویه و وزن دهی به هر شاخص در محیط شهری. اگرچه شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی شهری به ندرت به هم مرتبط و وابسته‌اند (McCrea & et al., 2004)، شناخت واقعی کیفیت زندگی شهری با ترکیبی از این شاخص‌ها امکان پذیر است.

محدوده مورد مطالعه

شهر جدید پرند در ۳۳ کیلومتری جنوب غربی تهران و در مسیر شریان‌های مهمی چون آزاد راه تهران- ساوه و راه آهن سراسری تهران - جنوب واقع شده است، که افق جمعیتی آن به تعداد حدود ۵۰۰ هزار نفر در نظر گرفته شده بود، اما به دنبال اجرای طرح توسعه و عمران شهر جدید پرند و با توجه به فعالیت‌های حوزه‌های اطراف شهر جدید پرند از جمله فرودگاه بین‌المللی امام سقف جمعیتی آن به بیش از ۷۰۰ هزار نفر افزایش یافته است.

شهر در دشتی صاف و مسطح واقع شده است که از شمال به ارتفاعات کوه‌های تخت رستم، از جنوب به رودخانه شور و از شرق به زمین‌های فرودگاه بین‌المللی امام محدود می‌گردد. عوامل محدود کننده طبیعی پرند، به ارتفاعات شمالی اراضی و اراضی پست و سیلابی رودخانه شور در جنوب اراضی شهر، محدود می‌شود. استقرار فرودگاه امام در سمت شرق، شبکه‌های تاسیساتی و راه‌های ارتباطی منطقه‌ای که از درون اراضی شهر عبور کرده‌اند، نیز موانع مصنوعی بر سر راه توسعه شهر جدید پرند محسوب می‌شود.

مساحت نهایی شهر جدید پرند ۲۵۰۰۰ هکتار (در قالب ۱۵ فاز مسکونی - شهرک صنعتی - ناحیه نمایشگاهی - پارک جنگلی و ۶ منطقه تفریحی) معادل یک سوم شهر تهران در نظر گرفته شده است. به طور متوسط قیمت هر متر مربع واحد مسکونی در شهر جدید پرند، حدود ۱/۱ تا ۲/۵ میلیون تومان معامله می‌شود.

انتخاب شهر جدید به عنوان نمونه موردی تحقیق به دلایل زیر صورت پذیرفت:

۱- شهر پرند یکی از سه شهر اقماری کلان شهر تهران است که پاسخگویی به سرریز جمعیت تهران یکی از اهداف احداث این شهر می‌باشد. در پایان نامه‌ها و مطالعات زیادی به بررسی وضعیت شهرهای جدید اطراف تهران از ابعاد مختلف پرداخته شده است اما به دلیل تحولات جمعیتی این شهر پس از سرشماری پیشین (۱۳۸۵) این شهر نمونه مناسبی برای ارزیابی کیفیت زندگی شهری می‌باشد.

۲- در مقایسه با سایر شهرهای جدید اطراف تهران جمعیت پذیری کمی دارد و برای مطالعات پیمایشی و جمع‌آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه و به روش مصاحبه مناسب تر است.

۳- از نظر اقتصادی و وضعیت اجتماعی پاسخگوی طبقه متوسط جامعه می‌باشد.

شرکت عمران شهر جدید پرند در تاریخ خرداد ۱۳۶۹ تاسیس شد. نخستین طرح جامع شهر پرند در سال ۱۳۷۷ به تصویب شورای عالی معماری و شهرسازی رسید. در این طرح ۱۴۶۷ هکتار از اراضی مکان‌یابی شده برای احداث شهر جهت اسکان جمعیتی در حدود ۸۰ هزار نفر در نظر گرفته شده است.

بحث و تحلیل یافته‌ها

به منظور ارزیابی مدل نظری تحقیق و ارزیابی کیفیت زندگی شهری و سکونتی در شهر جدید پرنده در مرحله اول میزان روایی و پایایی سوالات پرسشنامه سنجیده شده است. سپس کیفیت در شاخص‌ها و زیرشاخص‌های مختلف با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای ارزیابی شد و در نهایت تأثیر هر یک از شاخص‌ها بر شاخص سطح بالاتر مورد ارزیابی قرار گرفت.

۱. بر طبق فرضیه اول، به نظر می‌رسد میان کیفیت بهداشت محیطی و ویژگی‌های محتوایی کیفیت زندگی شهری رابطه معناداری وجود دارد. برای آزمون این فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده کردیم. نتایج حاصل از این آزمون نشان داد که میان این دو متغیر، رابطه معناداری ($\text{sig}=0/000$) وجود دارد. بنابراین فرضیه H_1 تایید می‌شود. به بیان دیگر هر چه میزان دسترسی به بهداشت محیطی بالاتر برود بر میزان کیفیت محیط شهری افزوده می‌شود. در این بخش فرضیات تحقیق از طریق تکنیک "سینکتیکس" جهت ارزیابی و رتبه‌بندی استراتژی‌هایی جهت بهبود وضعیت شهری شهر جدید پرنده مورد بررسی قرار می‌گیرند. استراتژی‌های بهبود که با استفاده از تکنیک دلفی به دست آمده‌اند عبارتند از:

- استراتژی "تاکید بر رعایت الزامات زیست محیطی" با وزن ۰/۳۱۳ در اولویت اول در بین استراتژی‌های شناسایی شده قرار دارد.
- استراتژی "تاکید بر کثرت گرایی، جامعه مدنی، نهادهای اجتماعات محلی و سازمان‌های غیرحکومتی" با وزن ۰/۳۰۸ در اولویت دوم در بین استراتژی‌های شناسایی شده را قرار دارد.
- استراتژی "کاهش برخی شاخص‌های ناخوشایند همچون آلودگی هوا و صوتی" با وزن ۰/۲۲۱ در اولویت سوم در بین استراتژی‌های شناسایی شده را قرار دارد.
- استراتژی "اولویت به حفظ محیط طبیعی در بیرون از نواحی شهر (یا حومه شهر)" با وزن ۰/۱۴۴ در اولویت چهارم در بین استراتژی‌های شناسایی شده را قرار دارد.

جدول (۲) اولویت‌بندی استراتژی‌های بهداشت محیط شناسایی شده

اولویت	وزن استراتژی‌ها	استراتژی‌ها
۱	۰/۳۱۳	تاکید بر رعایت الزامات زیست محیطی
۲	۰/۳۰۸	تاکید بر کثرت گرایی، جامعه مدنی، نهادهای اجتماعات محلی و سازمان‌های غیرحکومتی
۳	۰/۲۲۱	کاهش برخی شاخص‌های ناخوشایند همچون آلودگی هوا و صوتی
۴	۰/۱۴۴	اولویت به حفظ محیط طبیعی در بیرون از نواحی شهر (یا حومه شهر)

۲. بر طبق فرضیه دوم، شهر جدید پرنده از کیفیت زندگی شهری متوسطی برخوردار است. با توجه به نتایج حاصله از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که وضعیت کیفیت زندگی شهری منطقه از نگاه شهروندان در حد متوسط است و بنابراین این فرضیه فوق قبول می‌شود. در این بخش فرضیات تحقیق از طریق تکنیک "سینکتیکس" جهت ارزیابی و رتبه‌بندی استراتژی‌هایی جهت بهبود وضعیت شهری شهر جدید پرنده مورد بررسی قرار می‌گیرند.

استراتژی‌های بهبود که با استفاده از تکنیک سینکتیکس به دست آمده‌اند عبارتند از:

جدول (۳) اولویت‌بندی استراتژی‌های بهبود محیط شهری

اولویت	وزن استراتژی‌ها	استراتژی‌ها
۱	۰/۲۸۴	کیفیت حمل و نقل
۲	۰/۲۱۶	ایجاد بستری برای برنامه‌ریزی و طراحی شهر
۳	۰/۲۰۱	کیفیت فضاهای همسایگی و مرکز با استفاده از مدل لینچ
۴	۰/۱۶۷	تعلیم و تربیت، فرصت‌های اشتغال
۵	۰/۹۷	از بین بردن تهدیدات امنیت محلی و شهری

۳. برای آزمون فرضیه سوم (به نظر می‌رسد بین سن افراد و برداشت آنها از کیفیت زندگی شهری رابطه‌ای معنادار وجود دارد) از آزمون آنووا استفاده شده است. نتایج آزمون نشان از وجود رابطه معنی‌داری میان این دو متغیر دارد به نحوی که افراد با سن ۳۰-۵۰ سال برداشت بهتری نسبت به سایر گروه‌های سنی در رابطه با کیفیت زندگی شهری بیان داشته‌اند و بنابراین فرضیه فوق نیز تایید می‌شود.

استراتژی‌های بهبود که با استفاده از تکنیک سینکتیکس به دست آمده‌اند عبارتند از:

جدول (۴) اولویت‌بندی استراتژی‌های بهبود محیط شهری بر اساس سن

اولویت	وزن استراتژی‌ها	استراتژی‌ها
۱	۰/۲۴۴	تعلیم و تربیت، فرصت‌های اشتغال
۲	۰/۲۱۷	توسعه کارآفرینی منطقه از طریق ایجاد کسب و کارهای متنوع و گشایش بازارهای تازه
۳	۰/۱۷۳	منطقه‌بندی کاربری اراضی به عنوان یک سیاست مخاطب محور ^۱
۴	۰/۱۶۹	مشارکت اجتماعی شهروندان در تعیین اولویت‌بندیهای ساختاری و هدفی
۵	۰/۱۳۸	تمرکز بر همسایگی

۴. در رابطه با فرضیه چهارم (وجود رابطه میان وضعیت اجتماعی-اقتصادی افراد و برداشت آنها از کیفیت زندگی شهری) نتایج آزمون آنالیز واریانس، نشان از وجود رابطه معناداری میان این دو متغیر دارد به نحوی که خانوارهای با وضعیت اجتماعی - اقتصادی پایین، برداشت بهتری نسبت به سایر خانوارها در رابطه با کیفیت زندگی شهری بیان داشته‌اند.

استراتژی‌های بهبود که با استفاده از تکنیک سینکتیکس به دست آمده‌اند عبارتند از:

---

^۱. Exposure-based

جدول (۵) اولویت بندی استراتژی های بهبود محیط شهری با توجه به وضعیت اجتماعی - اقتصادی

اولویت	وزن استراتژی ها	استراتژی ها
۱	۰/۳۰۱	همکاری در رشد اقتصادی
۲	۰/۲۸۴	حفظ و بهبود کیفیت محیط شهری (مشمول بر کیفیت مسکن موجود)
۳	۰/۲۰۲	بالا بردن استطاعت شهری
۴	۰/۱۲۴	مدیریت توسعه فضایی با کاهش هزینه های زیرساختها
۵	۰/۰۰۹	پاکسازی زمینهای بیشتری برای توسعه

۵. در نهایت نتایج تحلیل ها برای فرضیه پنجم (بین سطح سواد و برداشت از کیفیت زندگی رابطه معناداری وجود دارد)، نشانگر وجود رابطه معناداری میان این دو متغیر است به گونه ای که افراد با سطح سواد بالاتر، برداشت بهتری نسبت به سایرین در رابطه با کیفیت زندگی شهری بیان می دارند. بنابراین، فرضیه فوق نیز قبول می شود.

جدول (۶) اولویت بندی استراتژی های بهبود کیفیت زندگی شهری

اولویت	وزن استراتژی ها	استراتژی ها
۱	۰/۴۳۹	ایجاد زیرساختارهای فرهنگی و تحصیلاتی در سطح شهر
۲	۰/۲۹۴	کاهش اضطراب در اجتماع محلی و ایجاد امنیت اجتماعی
۳	۰/۲۰۱	ارتقاء تدارک کارایی زیرساختهای شهری و تخصیص کاربری اراضی

نتیجه گیری

کیفیت زندگی شهری در دوره معاصر با تحولات اجتماعی و اقتصادی و بحران های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی کیفیت زندگی شهری دچار چالش های متعددی شده است. بدیهی است که رشد شهرنشینی همزمان با رشد امکانات و خدمات شهری می تواند کیفیت زندگی را تحت تاثیر قرار دهد. اسکان شهروندان در محیط های مطلوب و رضایت بخش یکی از اهدافی است که علوم مرتبط به شهر باید به آن توجه نمایند. نشانه های بی کیفیتی محیط شهری را می توان در ادراک عمومی ساکنان از کیفیت محیط زندگی شان که عاملی مهم و تاثیرگذار در کیفیت زندگی افراد است ملاحظه کرد. هدف از این پژوهش بر مبنای روش های آماری مذکور عبارت است از شناخت عوامل موثر بر کیفیت زندگی شهری؛ تعیین شاخص و معیارهای کیفیت زندگی شهری و شناخت معیارهای کالبدی، محیطی، اجتماعی و اقتصادی در شهر جدید پرنده. با توجه به اینکه از طیف پنج گزینه ای لیکرت برای ارزیابی کیفیت محیط شهری و سکونتی استفاده شده است، در مجموع ساکنین شهر جدید پرنده شاخص مذکور را در حد مطلوب (با میانه ۳) برآورد کرده اند. بر اساس نتایج، در سطح ویژگی های کالبدی، تنها رضایت از کیفیت سازمان دسترسی و حمل و نقل رابطه معناداری وجود ندارد (معناداری ۰/۲۱۷). در سطح ویژگی های کارکردی، تنها رضایت از خدمات تفریحی در سطح معناداری وجود ندارد (معناداری ۰/۱۰۸) و در سطح ویژگی های محتوایی، رضایت از کیفیت زندگی در سطح معناداری وجود ندارد. (معناداری ۰/۱۹۸). همچنین در سطح ویژگی های مربوط به محیط سکونتی، تنها رضایت از هزینه واحد مسکونی در در سطح معناداری وجود ندارد (معناداری ۰/۳۰۵). با وجود این تفاوتها

در سطح معناداری ویژگی‌های مختلف، در مجموع رضایت از کیفیت محیط شهری (شامل هر سه شاخص آن: کالبدی، کارکردی و محتوایی) و محیط سکونتی رابطه معناداری وجود دارد. از تمام تجزیه و تحلیل‌های انجام شده بر روی شاخص‌های مختلف، نتیجه بدست آمده بدین شرح است که؛ **بالاترین رضایت** آنها از کیفیت فضاها و بناها (تراکم بناها، زیبایی شناسی بناها، اندازه بناها)، خدمات تجاری (مراکز خرید، مغازه‌ها)، امنیت و روابط اجتماعی (امنیت محله، سرزندگی محله و ارتباط با همسایگان) و اندازه و تسهیلات مسکن (اندازه اتاق‌ها، تسهیلات واحد مسکونی و شرایط اقلیم خانگی) است و پایین‌ترین رضایت آنها ساکنین شهر جدید پرند از سازمان دسترسی و حمل و نقل (مسیرهای حمل و نقل اصلی، دسترسی به محل کار، دسترسی به خدمات اساسی، دسترسی به پارکینگ)، خدمات تفریحی (خدمات اوقات فراغت، خدمات و امکانات ورزشی)، روند زندگی (آرامش در برابر آزدردگی خاطر) و هزینه واحد مسکونی (اجاره بها، هزینه آب و برق، و هزینه نگهداری و تعمیر) است.

جدول (۷) بالاترین و پایین‌ترین رضایت ساکنین از شاخص‌های مورد بررسی

بالاترین رضایت از:	پایین‌ترین رضایت از:
کیفیت فضاها و بناها (تراکم بناها، زیبایی شناسی بناها، اندازه بناها)	سازمان دسترسی و حمل و نقل (مسیرهای حمل و نقل اصلی، دسترسی به محل کار، دسترسی به خدمات اساسی، دسترسی به پارکینگ)
خدمات تجاری (مراکز خرید، مغازه‌ها)	خدمات تفریحی (خدمات اوقات فراغت، خدمات و امکانات ورزشی)
امنیت و روابط اجتماعی (امنیت محله، سرزندگی محله و ارتباط با همسایگان)	روند زندگی (آرامش در برابر آزدردگی خاطر)
اندازه و تسهیلات مسکن (اندازه اتاقها، تسهیلات واحد مسکونی و شرایط اقلیم خانگی)	هزینه واحد مسکونی (اجاره بها، هزینه آب و برق و هزینه نگهداری و تعمیرات)

همچنین جدول (۸) میزان رضایت را بر اساس سن، وضعیت اجتماعی - اقتصادی و مدت اقامت نشان می‌دهد:

جدول (۸) گروه‌های راضی و ناراضی بر حسب شاخص‌های مورد بررسی

راضی	ناراضی
افراد موجود در گروه سنی ۳۱ تا ۶۰ سال	افراد موجود در گروه سنی ۱۸ تا ۳۰ سال
افراد با وضعیت اجتماعی - اقتصادی بالاتر	افراد با وضعیت اجتماعی - اقتصادی پایین‌تر
افراد با مدت اقامت بیشتر از دو سال در واحد مسکونی	افراد با مدت اقامت کمتر از دو سال در واحد مسکونی
افراد با مدت اقامت بیشتر از دو سال در محله	افراد با مدت اقامت کمتر از دو سال در محله

پیشنهادها: هر چند که نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها، فرضیه اول نشان داد که، شهر پرند در مجموع از کیفیت نسبتاً مطلوبی برخوردار است؛ اما همان‌طور که ارزیابی‌ها نشان داد مطمئناً در پاره‌ای از مولفه‌ها سطح کیفیت محیط شهری و سکونتی در منطقه پایین است. علاوه بر این، برداشت ساکنان از کیفیت زندگی شهری با توجه به سن، وضعیت اجتماعی - اقتصادی و مدت اقامت آنها تغییر می‌کند. به همین خاطر در این قسمت

به منظور تقویت نقاط ضعف و ارتقاء و بهبود کیفیت زندگی شهری شهر جدید پرند که از اهداف اصلی تحقیق بوده است و همچنین تثبیت نقاط قوت منطقه در مولفه‌های مربوط، پیشنهاداتی ارائه می‌شود.

همان‌طور که مشخص شد در شهر جدید پرند پایین‌ترین رضایت‌ها از سازمان دسترسی و حمل و نقل، خدمات تفریحی، روند زندگی و هزینه‌های واحد مسکونی است. بنابراین در زیر مهمترین راهکارها در زمینه افزایش کیفیت موارد ذکر شده به ترتیب ذکر می‌شود.

راهکارهای بهبود وضعیت دسترسی و حمل و نقل: این شهر به دلیل نوساز بودن و مجاور بودن با شهر تهران دارای مزیت‌های بالقوه‌ای برای شهروندان خود می‌باشد اما به دلیل مشکلات دسترسی و عبور و مرور دچار معضلات زیادی می‌باشد. در زمینه بهبود دسترسی‌ها در سطح بین شهری (میان تهران و پرند)، پیشنهاد می‌شود که کیفیت دسترسی‌های فرامحلی بویژه مسیر تهران افزایش یابد. آرام سازی محلات از طریق جلوگیری از ورود ترافیک عبوری به داخل محلات و تقویت سیستم حمل‌ونقل عمومی (مانند B.R.T) با سرویس‌دهی در سطح، می‌تواند از دیگر راهکارهای مناسب در این زمینه باشد.

راهکارهای بهبود و افزایش خدمات تفریحی و گذران اوقات فراغت: شهر پرند به علت کارکرد فرامنطقه‌ای خود به یکی از مهاجرپذیرترین مناطق اطراف تهران تبدیل شده است. خیل عظیمی از مردمی که از سایر مناطق تهران در طول شب برای گذران استراحت به این شهر می‌آیند، باعث شده است که کارکرد خدماتی در این منطقه تحت الشعاع کارکرد قشر کارگری آن قرار بگیرد. اما با وجود این موارد، شهر پرند دارای پتانسیل‌های بسیار مناسبی برای فراهم آوردن امکانات گذران اوقات فراغت برای ساکنین خود و تهران است. به عنوان مثال می‌توان به جریان سالم هوا و بدور از سروصدای شهر بودن این شهر نوظهور اشاره نمود اما جهت بهبود این وضعیت می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

فضاهای عمومی و سبز شهر به انواع تجهیزات ورزشی مجهز شوند. افزایش سینماها و فرهنگسراها در بخش‌های مختلف شهر، افزایش فضاهای ورزشی و تغییر کاربری عناصر ناهمخوان منطقه به فعالیت‌های گذران اوقات فراغت، از دیگر راهکارهایی است که می‌تواند در این زمینه موثر باشد.

راهکارهای بهبود روند زندگی: مشکلاتی همچون نوظهور بودن شهر و عدم دسترسی به شهر در ساعاتی از شبانه روز باعث دردسرهایی در روند زندگی و آرامش خاطر ساکنین شده است. از جمله پیشنهاداتی که در این زمینه ارائه می‌شود این است که توانایی استفاده از وسایل نقلیه عمومی در ساعات کم تردد استفاده شود. همچنین تقویت بافت‌های فرهنگی از طریق افزایش کاربری‌های فرهنگی در سطح محلات و افزایش حس مکان و همبستگی اجتماعی و وابستگی مکانی ساکنین محلات، در این زمینه می‌تواند به عنوان یک راهکار مورد توجه قرار گیرد. علاوه بر موارد ذکر شده، ارتقاء کیفیت سکونتی محلات و تقویت هویت مسکونی آنها نیز بایستی مورد توجه قرار گیرد.

یکی دیگر از نتایج بدست آمده از این پژوهش بدین صورت است که سن یکی از عوامل تاثیرگذار بر رضایتمندی ساکنان است. شهر پرند به علت داشتن کارکردهای فرامنطقه‌ای و موقعیت‌های ساکنین در اشتغال در تهران، یک منطقه نسبتاً مناسب ارزیابی شده است. اما به علت کمبود امکانات کاری، اوقات فراغت و تفریحی و

همچنین وضعیت نامناسب بهداشت محیطی از سوی افراد رده سنی نوجوان، جوان و کهنسال، از سوی آنان نامناسب ارزیابی شده است. همچنین افراد با وضعیت اجتماعی - اقتصادی پایین تر، به علت دسترسی های مناسب، تامین آسانتر مایحتاج روزانه و اجاره بهاء کمتر و وضعیت بهتر مسکن منطقه از لحاظ بافت های نو (در مقایسه با سایر نواحی) از رضایت بیشتری نسبت به افراد با وضعیت اجتماعی - اقتصادی بالا برخوردارند. علاوه بر این موارد، افراد با مدت اقامت کمتر از دو سال در محل سکونت، از رضایت بیشتری از کیفیت زندگی شهری خود برخوردارند. در این زمینه پیشنهاد می شود که شهرداری شهر پرند با شناخت علل نارضایتی افراد حاضر در گروه های ذکر شده، محیط مناسبی را برای تمامی ساکنین خود فراهم کند. از جمله پیشنهادات موجود در این رابطه انجام تحقیقات و یا حمایت از پایان نامه هایی با موضوع بررسی علل نارضایتی طبقات نامبرده و راهکارهای دستیابی به خواسته ها و محیط شهری مطلوب و مورد نظر تمامی افراد ساکن در شهر است.

منابع و ماخذ

- ۱- آن. آر.بیر، هیگینز.کاترین، ۱۳۸۱، برنامه ریزی محیطی برای توسعه زمین: راهنمایی برای برنامه ریزی و طراحی محلی پایدار، مترجمان، سیدحسین بحرینی و کیوان کریمی، چاپ اول، موسسه انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- ۲- بحرینی، سیدحسین، ۱۳۷۷، فرایند طراحی شهری، چاپ اول، موسسه انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- ۳- بحرینی، سیدحسین و طیبیان، منوچهر، ۱۳۷۵، مدل ارزیابی کیفیت محیط زیست شهری، فصلنامه محیط شناسی، شماره ۲۱ و ۲۲، صص ۵۶-۴۱.
- ۴- بهرام سلطانی، کامبیز، ۱۳۷۱، مجموعه مباحث و روش های شهرسازی (محیط زیست)، مرکز مطالعات و تحقیقات معماری و شهرسازی، تهران.
- ۵- بهرامی نژاد، دهقان، ۱۳۸۲، شناخت و ارزیابی کیفیت محیط شهری در بافت میانی شهرها مطالعه موردی بافت میانی شیراز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- ۶- پاکزاد، جهانشاه، ۱۳۸۱، کیفیت محیط شهری، مطالبه معوقه شهروندان، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۹، صص ۱۵-۶.
- ۷- تیبالدز، فرانسیس، ۱۳۸۵، شهرسازی انسان محور: بهبود محیط عمومی در شهرهای بزرگ و کوچک، ترجمه حسنعلی لقایی و فیروزه جدلی، چاپ اول، موسسه انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- ۸- حافظ نیا، محمدرضا، ۱۳۸۵، مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات سمت، تهران.
- ۹- رئیس دانا، فریبرز، ۱۳۷۶، مکانیابی شهرهای جدید و دستیابی آنها به هدفهای تعیین شده، مجموعه مقالات ارائه شده در سمینار شهرهای جدید- اصفهان، شرکت عمران شهرهای جدید، تهران.
- ۱۰- رسولی، عزت الله، ۱۳۷۶، ارزیابی حمل و نقل شهری در شهرهای جدید کشورهای صنعتی، مجموعه مقالات ارائه شده در سمینار شهرهای جدید- اصفهان، شرکت عمران شهرهای جدید، تهران.
- ۱۱- رفیعیان، مجتبی و عسگری، علی، ۱۳۸۶، مفهوم و شیوه سنجش کیفیت محیط شهری، ارائه شده در دانشگاه ازاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران.

- ۱۲- زبردست، اسفندیار و جهانشاهلو، لیلا، ۱۳۸۶، بررسی عملکرد شهر جدید هشتگرد در جذب سرریز جمعیت، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱۰، صص ۲۲-۵.
- ۱۳- زیاری، کرامت الله، ۱۳۸۳، برنامه‌ریزی شهرهای جدید، انتشارات سمت تهران.
- ۱۴- شرکت عمران شهر جدید پرند، بروشور تبلیغاتی چشم انداز شهر جدید پرند.
- ۱۵- شرکت عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۵، هویت شهرهای جدید (مجموعه مقالات)، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید، کتاب اول، تهران.
- ۱۶- شرکت عمران شهرهای جدید، ۱۳۸۵، هویت شهرهای جدید (مجموعه مقالات)، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید، کتاب دوم، تهران.
- ۱۷- شکویی، حسین، ۱۳۷۸، اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا (جلد اول)، انتشارات گیتاشناسی، تهران.
- ۱۸- شهیدی، محمدحسین، ۱۳۸۱، حمل و نقل پایدار شهری، ابزاری برای تحقق شهرهای شهروندمداری، مجله مدیریت شهری، سال سوم، شماره ۱۱ و ۱۲، صص ۱۵-۶.
- ۱۹- غراب، ناصر الدین، ۱۳۸۰، تأثیرات محیط شهری در از خود بیگانگی انسان، فصلنامه مدیریت شهری، ش ۸، صص ۹۳-۸۴.
- ۲۰- فرجی ملایی، امین، ۱۳۸۹، تحلیل شاخص‌های کیفیت زندگی شهری و برنامه‌ریزی برای بهبود آن، مورد شهر بابلسر، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران.
- ۲۱- فرجی ملایی، امین، ۱۳۸۹، تحلیلی بر مفهوم کیفیت زندگی شهری، دومین همایش علمی سراسری دانشجویی، دانشگاه تهران.
- ۲۲- کویکی، افشین، ۱۳۸۴، برنامه‌ریزی به منظور ارتقاء کیفیت زندگی شهری در مرکز شهر مطالعه موردی پهنه مرکزی شهر خرم‌آباد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- ۲۳- لنگ، جان، ۱۳۸۱، آفرینش نظریه معماری، ترجمه: علیرضا عینی فر، چاپ اول، موسسه انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- ۲۴- لینیچ، کوین، ۱۳۸۱، سیمای شهر، ترجمه منوچهر مزینی، موسسه انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- ۲۵- مدنی پور، علی، ۱۳۷۹، طراحی فضای شهری؛ نگرشی بر فرایندی اجتماعی مکانی، مترجم فرهاد مرتضایی، چاپ اول، شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، تهران.
- ۲۶- وزین، غلامرضا، ۱۳۸۴، ساماندهی شهری، چاپ دوم، نشر درخشش، تهران.
- 27- Andrew R. Tallon, Rosemary D.F Bromley: "exploring the attractions of city center living: evidence and implication in- British cities", 2004.
- 28- Bonaiuto. Marino and et al (2002), "Neighborhood Evaluation Within a Multiplace perspective on Urban Activities", *Environment and Behavior*, Vol. 36, No. 1, January 2004, pp. 41-69.
- 29- Cowan, Robert (2005), *The dictionary of urbanism*, streetwise press.
- 30- Lee TS, Kilbreath SL, Refshauge KM, Pendlebury SC, Beith JM, Lee MJ, 2008, Quality of life of women treated with radiotherapy for breast cancer, *Support Care Cancer*, Apr;16(4):399-405. Epub 2007 Sep 18.
- 31- Parker, Anita. C (2005), The effect of micronutrient supplementation on quality-of-life and left ventricular function in elderly patients with chronic heart failure, *European Heart Journal*, Volume 26, Issue 21, 1 November 2005, Pages 2238-2244, doi.org/10.1093/eurheartj/ehi442.

-
- 32- Pacione, Michael (2005), Urban Geography (Aglobal perspective), Second edition, New York, Routledge Puplicher. (Horlroyd and Lazarus, 1982, cited by Van poll, 1997).
- 33- Van poll, Ric (1997), The perceived quality of the urban residential Environment: A multi attribute evaluation, PhD-Thesis, Center for energy and environmental studies (IVEM), University of Groningen (RuG) Netherland.

